

'Gemoud' centraal in geloven op z'n Gronings

De verschijning, vorige week, van de Grunneger Bijbel is een demonstratie van wat mogelijk is en geeft als zodanig status en prestige aan de streektaal. Dat werd zaterdag in het Groninger Huis van de Cultuur vastgesteld op een symposium over de bijbel in streektaalen in het kader van de Bijbel10daagse.

Door Wiebe van der Hout

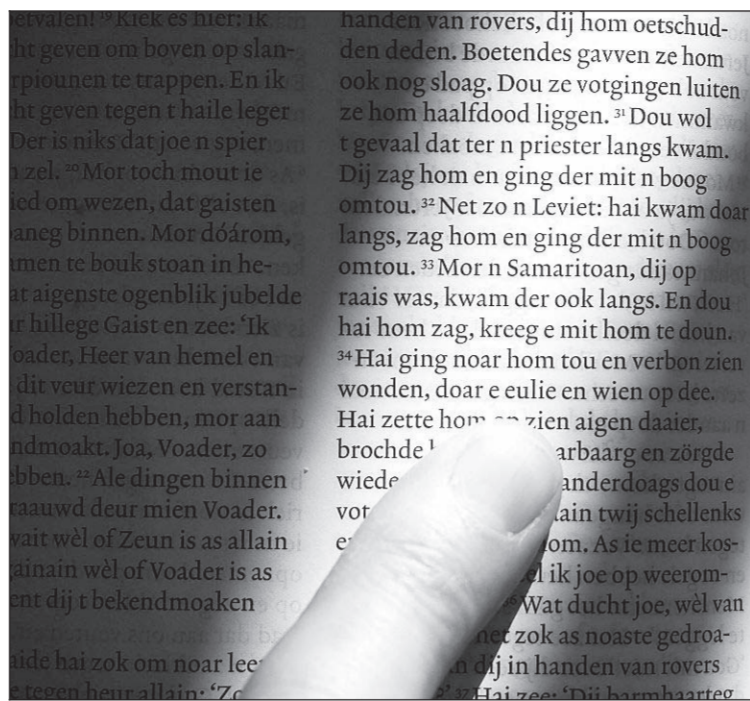
Gronings is de taal van het gemoeid. „t Gemoud zit hom ien n kloet veur haals“, haalde dominee Klaas Pieterman, leider van het 'biebelvertaalkerkwaai' zaterdag op een symposium over de bijbel in streektaalen een zegswijze aan. 'Gemoudegd' is iemand ook als hij door godsdienstig vertrouwen gesterkt en kalm is bij het naderen van de dood. „Geloven in het Gronings, sinds vorige week beter mogelijk met biebel, zal ook geloven op z'n Gronings met zich meebrengen“, is de overtuiging van de predikant uit Niekerk. Lange tijd speelde de eigen streektaal bij het heilige slechts een rol in het herver-

tellen door 'pa en moeke'. Al ver voordat biebel (alleen een Veenkoloniaal zet er wel eens 'de' ervoor) er was, ontleenden Groningers in hun eigen dialect reeds uitdrukkingen aan woorden uit het Woord. 'Mien lutje apostel' is mijn kleine lieverd. 'Ain de baarg (berg) oplaiden' betekent iemand goed de waarheid zeggen. 'Wie gonnen noar Bethlehem' staat voor naar bed gaan.

Biebel is vertaald volgens de zogenaamde dynamisch-equivalente methode uit de grondtaalen in het Gronings. En is ook vertaald in een tijd waarin de narratieve theologie opgang maakte. Pieterman: „Juist dat vertellen en navertellen past bij het Gronings, dat voornamelijk een spreektaal is.“

Rekening is ook gehouden met op het gehoor verstaanbare taal. In tegenstelling tot exegete en literatuurwetenschapper, vaak stillezeters, nemen veel Grunnegers de bijbel namelijk niet waar met de ogen maar met de oren.

Als mooie momenten van geloven in je eigen taal roemde Pieterman de 'Grunneger dainsten'. Vaak in de avonden komen in die vieringen de elementen gezang, gebed, verstilling en bezinning bij elkaar met nu dus ook lezing

Het verhaal van de barmhartige 'Samaritaan' in de Grunneger Bijbel, gelezen in vele versies tijdens de Bijbel10daagse. Foto LC/Siep van Lingen

van welk gedeelte dan ook uit de bijbel. „Ook kerkgangers die geen Gronings spreken, vernemen in zo'n dienst dat wat er gezegd of gezongen wordt dichterbij komt en aanspreekt of ontroert.“

Elk jaar komen de bijbelvertalers van Noord- en Oost-

Nederland op de eerste zaterdag van november om ervaringen uit te wisselen bijeen in Lievelede, nu dus voor één keer in Groningen. In Drenthe wordt drijftig vertaald en zijn de psalmen en het Nieuwe Testament al verschenen. In het Twents is de complete overzetting bijna

afgerond. Piet Bult heeft een vertaling met de computer vanuit het Nederlands in het Stellingwerfs kruk, maar zoekt geld voor het drukken.

Het dialect heeft als omgange- en voertaal overall oudere papieren dan het Nederlands, zo vertelt dialectoloog

Harrie Scholtmeijer zaterdag. Voor de industriële revolutie van de negentiende eeuw werd eigenlijk van hoog tot laag plat gepraat. Pas in 1863 werd het Nederlands als schoolvak op de hbs ingevoerd.

De schatting van de Saksische streektaaldeskundige Anne van der Meiden dat 50 procent van de Nederlanders toch nog altijd een streektaal als eerste taal heeft, noemt Scholtmeijer aan de hoge kant. Hij verwijst naar recent onderzoek dat op Drentse scholen maar 10 procent van de kinderen aangaf thuis dialect te gebruiken.

Scholtmeijer constateert desondanks een renaissance van de (trots op de) regionale. Compleet met acties om maatschappelijke en politieke erkenning, zoals het Fries heeft. „Verschijning van volwassen al of niet vertaalde literatuur en niet te vergeten de bijbel is een demonstratie van wat mogelijk is en geeft status en prestige.“

De dialectoloog van het Amsterdamse Meertens Instituut noemde biebel missionair niet van erg groot belang. Wat dat betreft kan beter aan een kinderbijbel gewerkt worden, is hij van mening. „Om jeugd te winnen voor het dialect. Dat lukt heel goed met een Sallandse kinderuitgave.“

Heechste liet

Plak: Earnewald, herfoarme tsjerke. Barrren: tsjinst Frysk Oekumenysk Wurkferbân Earnewald oer it Heechliet. Meiwurking: foargonger Yvonne Hiemstra, Gerrit Breteler (sang, flöiële). Gezina van der Zwaag (sang), Gerrit Hager (toetsen). Belangstelling: sa'n 125 minsken (fol).

Ut de werhelle konserten yn it Houten Himelstje-museum-tsjerkje fan Nij Beets wei ha teologe Yvonne Hiemstra en de musisy Gerrit Breteler, Gezina van der Zwaag en Gerrit Hager in kompleete tsjerketsjinst oer it Heechliet en de leafde makke. Justermoarn rûn ek de tsjerke fan Earnewald wer grôtfol foar in tematsjinst mei alle wenstige ûnderdielen, mar fral ek de lieten fol langstme fan Breteler.

DE SAMENKOMST

De pianobegielieding foar de psalmen 118 en 103 om fotum en groet hinne is feitlik wat te yl. Jo misse it stevige oargel by it mienskiplik sjongen. De toan wurdt echt setten mei it djipsinnige liet 'Doe't God ferdwûn út Jorwert' oer wat ferlern giet, moat twastimmich song.

It Wurd klinkt yn in komplaaasje út it Heechliet, it iennige bibelboek dat skreaun is fanút de frou wei. In hinne en wer-petear tusken man en frou komt út op it troch de frou útsprutsen kearnwurd: „Want de leafde is sterk as de dea, de hertstocht is hurd as it deaderyk. Mar wettestreamen kinne de leafde net dwêste, rivieren kinne har net

fuortspiele“. Gezina van der Zwaag beânderet de lêzing mei in liet fol langstme: „It giet oer de leafde fierwei it meast. Dat ivige sjongen is ús ta treast“. Yvonne Hiemstra sprekt fan it liet boppe alle lieten. Dochs is it Heechliet om syn eroatyske yn-hâld gauris misferstien en ferstien.

De Roomske Tsjerke fergeastlike it boek ta de leafde tusken Maria en de tsjerke, protestanten holden it op Kristus en de tsjerke. „It giet net oer lekker frije, mar it wie mystyk.“ Yn it joadendom wurdt ek de seksualiteit as hillich sjoen. Joaden lêze Heechliet mei harren Peaske, as in befrijningsferhaal.

Yvonne Hiemstra hellet de songen psalmen oan om te ferkundigen dat de leafde ús jûn is om oerein te bliuwen yn de gaos fan de wrâld. „De leafde as kompas heart goedkeap, mar freget ús om oerjefte oan de oar.“ Leafde en langstme moatte net ferbannen wurde nei it banale, sa warskôget sy.

De meditaasje giet, mei begeleiding fan toetseman Gerrit Hager, organysk oer yn in liet: „Leau ik yn" e leafde, dan leau ik perfoerst genôch.“ Yn it gebed wurdt frege om krêft om de taal fan de leafde te spreken.

Wêr kin better mei ôfslatten wurde as mei in útstapke nei de Preker, dy't foar alles in oere en in tiid ornearre. Breteler makke der it by begraffenis gauris brûkte treastrike 'Lit ús dêrom drinke' oer. „In libben sûnder leafde is in libben om 'e nocht' stiet yn it libbet. Nei de seine is der applaus.

WIEBE VAN DER HOUT

Lachmeditatie en aardappeloogst

In de nieuwe rubriek 'Korte Metten' komen actualiteiten op het terrein van 'geestelijk leven' voorbij. Voor een goed begrip: metten zijn de nachtelijke gebeden in kloosters, die om het onchristelijke uur wel eens kort werden gehouden.

KORTE metten

Het is druk op het levensbeschouwelijke erf. De Bijbel10daagse is nog niet afgelopen, of de Maand van de Spiritualiteit is begonnen. Hoe ruim het containerbegrip 'spiritualiteit' is, blijkt wel uit de druk bezochte openingsmanifestatie van de maand zaterdag in Utrecht.

Van een zangworkshop bij de film 'As it is in heaven' tot de lezing 'Waarom we onszelf zoeken, maar niet vinden'. De workshop van Lisette Thooft over haar boek 'Alchemie van de liefde' was al geruime tijd van te voren uitverkocht, net als meditatief schilderen 'Ik en mijn engel', de meditatieve stadswandeling en de lachmeditatie.

Beduidend serieuzer ging het tot zaterdag toe in kasteel De Vanenburg in Putten waar een meerdaags internationaal congres de officiële atrap vormde van het Calvijjaar in 2009, naar aanleiding van de 500ste geboortedag van de grote reformator. Serieus of niet, het ging er in Putten juist om het imago van Johannes Calvijn als de vleesgeworden strengheid te nuanceren.

Onderling waren de kenners het er over eens: Calvijn is niet de loodzware scherpslijper die velen van hem maken. Zo zette de Amerikaan Scott Manetsch uiteen dat Calvijn van 'zijn' Genève niet een morele politie-

staat had gemaakt. De grote uitdaging van het Calvijjaar zal zijn om de hardnekkige karikatuur die de buitenwacht heeft, bij te stellen - dat vraagt nogal wat geloofsvertrouwen.

Wie bereid is zich te verdiepen in Calvijn's geestelijke nazaten, kan terecht op Protestant.nl, een website die op Hervormingsdag (31 oktober) in gebruik werd genomen. „Wie het Nederland van nu wil begrijpen, kan niet om het protestantisme heen“, begint de site die uit de koker komt van onder meer de Protestantse Kerk in Nederland en de Vrije Universiteit.

Een mooie protestantse traditie, die woensdag in veel plaatsen in ere wordt gehouden met speciale kerkdiensten, is de dankdag voor gewas en arbeid (in het vroege voorjaar is er een biddag). De Protestantse Gemeente te Kollum zette een bijzondere actie op touw die ook elders navolging kreeg: de kerkgangers kregen met biddag een pootaardappel met een pootadvies. De bedoeling is dat woensdag bij de kerken de aardappeloogst wordt ingeleverd. Wie weinig succes had met de teelt, mag ook een zakje gekochte aardappelen meenemen, net als overigens groente en fruit. De oogst gaat namelijk naar de Voedselbank in Leeuwarden.

Het solidariteitsprogramma speelt donderdag ook een hoofdrol op de landelijke synode van de Protestantse Kerk in Nederland. Armlastige gemeenten moesten samenwerken en meer financiële steun krijgen van andere plaatsen, aldus het advies van een stuurgroep onder leiding van oud-minister

Cees Veerman. En de stuurgroep heeft nog iets aardigs. Twee jaar geleden veegde de synode het plan van tafel om hbo-theologen ook predikant te laten worden. De stuurgroep stelt nu voor om voor hen de functie van predikant-vicaris te creëren.

W.S.

Ook als weblog op www.lc.nl

Pastoor Peter Bosma tijdens de traditionele grafzegening met Allerzielen op de katholieke begraafplaats het Vitushof in Leeuwarden.

Foto LC/Wim Schrijver

'Wij vieren nu jouw naam'

Voor niet-katholieken is er een alternatieve allerzielenviering: Allerzielen Alom. Tientallen mensen kwamen op de eerste editie in Leeuwarden af.

Door Wim Schrijver

Zaterdagavond, echt allerzielenweer: motregen en wind. Op de Huizumer begraafplaats zitten bij kaarslicht een paar vrouwen op klapstoeltjes bij het graf van Stan, die acht jaar geleden overleed. Op het graf is van alles neergezet. Ook een stel glazen en een fles wijn. „Daar hield hij van.“

De allerzielenviering in Huizum moet niet verward worden met de traditionele grafzegening. De katholieken vierden

gisteren, zoals het hoort op 2 november, in de kerk Allerzielen. En honderden Leeuwarder gelovigen gingen gistermiddag voor de zegening van de graven naar de Vitushof, de rooms-katholieke begraafplaats.

De traditie leek te kwijnen, maar Allerzielen is weer hot en nu ook buiten de parochiekerken. De KRO zond gisteravond 'Ode aan de doden' uit - dat moet rond 2 november een traditie worden - en op het themakanaal 'Geloven' brengt de NCRV een hele week 'De doden zijn niet stil'.

Allerzielen Alom begon vorig jaar al in Noord-Holland naar een idee van de Amsterdamse kunstenaar Ida van der Lee. Dit jaar wordt Allerzielen Alom op negen plaatsen gehouden, waaronder dus Leeuwarden.

„De doden niet verzijden, maar vieren om wie ze waren en

wat ze te vertellen hebben“, is kortweg de bewegreden van Van der Lee. „Wanneer we een verlies te verwerken hebben, beseffen we dat we getuige waren van een leven dat wij liefhadden. Eerst is er vooral rouw. Pas later zien we in dat wat dat leven ook kunnen vieren.“

Van der Lee maakte een boekje over Allerzielen Alom, de Leeuwarder Hans ten Houten, humanistisch uitvaartbegeleider, las het en besloot samen met uitvaartondernemer Babs Mulder het initiatief ook naar Leeuwarden te halen. „Er zijn steeds meer mensen die de

dood niet wegschuiven, maar hun overledenen willen herdenken, ook samen met anderen.“

Tientallen mensen van alle leeftijden zijn op het kerkhof te vinden. Ten Houten is blij verrast door de opkomst, ondanks het slechte weer. De werkgroep, die deze viering georganiseerd heeft, is vast van plan Allerzielen Alom een vervolg te geven, wellicht op de Noorderbegraafplaats.

Ballonnen met lichtjes erin, vuurkorven, lichtslangen - op de Huizumer begraafplaats schijnt op verschillende plaatsen licht in de duisternis. Centraal op het kerkhof worden onder een zeildoek in een kring de overledenen gezamenlijk herdacht, ook door degenen die geen geliefde op deze dodenaker hebben. In stilte, maar ook met stemmige zang en muziek, zoals mantra's door Yvonne van

Oostrum. Sommigen, die wel iemand op de begraafplaats hebben liggen, herdenken ook bij een graf. Quirine Sebel speelt op de saxofoon bij verschillende graven verzoekennummers. Vanuit het duister komen de klanken van 'My sweet valentine' aangewaaid. In de aula kan iets geschreven of getekend worden voor de dierbare.

Rond acht uur is er een ontroerend ritueel. Zo'n dertig mensen staan in een grote kring, midden op het kerkhof waar het nu nagenoeg droog is. Onder leiding van Van Oostrum, met gitaar, wordt steeds gezongen: „Wij vieren nu jouw naam, en jouw naam is...“, waarop de aanwezigen om beurten hun overledenen noemen, vaak zachtjes. Als de kring rond is, gooien sommigen datgene wat ze op papier gezet hebben in de centrale vuurkorf.

Dood nog steeds taboe

De dood blijft voor veel mensen nog steeds taboe. Twee op de drie Nederlanders praten nooit over hun eigen dood. Van de kerkelijke Nederlanders bezoekt de helft nooit de laatste rustplaats van een dierbare, van de onkerkelijke gaat driekwart nooit naar het graf, blijkt uit onderzoek van het KRO-programma 'Ode aan de doden'. Ruim een derde van de Nederlanders (36 procent) gelooft in een leven na de dood. In 2006 geloofde nog 40 procent daarin en in 1996 was dat nog 45 procent. Ruim een kwart van de nabestaanden ervaart de aanwezigheid van overleden dierbaren en 45 procent praat hardop of in gedachten met hen. Dat geldt vooral voor vrouwen.

Bid- en boetedag in plaats van dankdag

NA DE ZONDAG

Woensdag, de eerste woensdag in november, is het in protestants Nederland volgens eeuwenoude traditie dankdag voor gewas en arbeid. Zelden zal deze dankdag onder zulke tegenstrijdige en onzekere omstandigheden gehouden zijn als nu. Aan de ene kant heersen er nog ongekende welvaart en weelde, met dikke bonussen zelfs na falen. Aan de andere kant teisteren enorme verliezen via beurzen en banken en massale armoede en honger de mensen. Dit drama gaat gehuld in nevels van onzekerheid en angst.

De lucht is vol van crisissen en geruchten van crisissen. Gebrek en geweld we-

keren voort en nemen zelfs toe. Is er dan niet veel meer reden om nu een bid- en boetedag te houden in plaats van een dankdag? Want worden in deze dagen de toemolze hebzucht, ongebreidelde genotzucht en roekeloze winstzucht van afgelopen jaren niet genadeloos afgestraft? Wordt hier ook niet - om op een maandag maar eens op z'n zondags te preken - de 'strafrende hand Gods' zichtbaar?

Ten aanzien van de armoede en honger in de wereld leven de christenen in de rijke landen, ook in ons land, in staat van zon-

de. Rijke naties voeren nu reeds de kredietcrisis aan om niet meer het beloofde aan de voedselcrisis te doen. Dat kan tienduizenden kinderen in de ontwikkelingslanden het leven kosten. Al in de jaren zeventig heeft de UNO de leus 'Water voor allen' galancerd. Toch sterven er elk jaar nog altijd 3,5 miljoen mensen door gebrek aan schoon drinkwater - elke seconde een kind.

Niet alleen de krediet-, banken- en beurscrisis geven aan hoezeer de mens zich op een doodlopende weg bevindt, maar ook de klimaat-, energie- en voedselcrisis. Te veel mensen hebben tegelijk boven hun stand en op de pof geleefd. Ze

hebben de natuur geplunderd, het milieu bedorven en het klimaat op hol gejaagd. Ze hebben de natuur als een bank behandeld en al verkwistend op krediet geleefd. Over 25 jaar zouden er al twee aardes nodig zijn om in alle menselijke behoeften te voorzien, waarshoof het Wereldnatuurfonds.

De mensheid berooft deze planeet in sneller tempo dan ooit van haar kapitaal. Het schrijnendst wordt dat zichtbaar in de visserij. De wereldvoedselorganisatie heeft berekend dat de overbevissing van de zeeën en oceanen rond €33 miljard per jaar kost. Er is een halve ton brandstof nodig voor het vangen van 4611 ton vis.

Jaarlijks verdwijnt er nog altijd dertien miljoen hectare bos van de aardbodem. Dit alles is roofofbouw op onze enige aarde en op het nageslacht en bovendien schending van de schepping.

Deze multicrisis vormt daarom behalve een materiële ook een spirituele of geestelijke uitdaging. De mensheid zit op bergen van schuld, financiële en morele schuld. Toch heeft het misschien wel zijn ondanks dit alles toch maar weer dankdag voor gewas en arbeid te vieren. Maar dan wel in het schuldig besef, dat wij mensen er met elkaar nog altijd een janboel van maken en voor velen een heil op aarde.

Danken verplicht! De mensen maken

deze planeet in snel tempo „heet, plat en overvol“, zo profeteert Thomas Friedman. Intussen dringt de tijd. De profeta Micha heeft 2600 jaar geleden deze simpele leefregel gegeven: „Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is en wat de Heer van u vraagt; niet anders dan recht te doen, liefdadigheid te betrachten en nederig om te gaan met uw God.“ Met dit zondagsgebed wordt het pas echt menens op maandag.

JACOB NOORDMANS